

MAKTABGACHA BO'LGAN YOSHDAGI BOLALARDA CHET TILLARINI O'QITISHNING ILMIY PEDAGOGIK ASOSLARI.

*Denov tadbirkorlik va pedagogika
instituti Pedagogika fakulteti Bosh-
lang'ich ta'lim yo'nalishi 5-BT-22
guruh talabasi*

Yo'ldosheva Maftuna Chori qizi.

*Denov tadbirkorlik va pedagogika
Instituti Pedagogika fakulteti ingliz tili
fan o'qituvchisi*

Qayumova Mohinur Murodullayevna.

mohinurqayumova10@gmail.com

Annotatsiya.

Ushbu maqolada Quyidagi maqola boshlang'ich sinf o'quvchilariga chet tillarini o'qitishning ahamiyati va uning qay darajada yoshi bilan bog'likligini ochib berishga bag'ishlanadi. Qolaversa, chet tilini o'rganishda duch kelishi mumkin bo'lgan, muammolar haqida ham qisqacha bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Chet tili, ta'limiy o'yin, faoliyat, faol ta'lim turlari, ta'lim, texnologiya.

Abstract: Current research shows that starting this process at an early age is more effective. In our country, strict attention is paid to this issue, programs are being developed based on a new approach to teaching foreign languages, especially English, in cooperation with the world's leading organizations and universities. In the last 3 years, this process is especially developing in school education. It is important to create stimulating and interactive situations and activities for the acquisition of language learning skills.

Key words: foreign language, language learning at an early age, educational game, activity, fine motor skills, hand-eye coordination, types of active education, "Dressing", "Playing with blocks or legos".

Kirish.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda bolalardagi o'ziga xos xususiyatlarni, ham-hisobga, olish lozim. Masalan, bolalar mazmunga tushunib emas, ko'pincha mexanik yodlab oladilar. maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda ularni ortiqcha zo'riqtirmasdan, o'yinli- ta'limdan samarali foydalanishlari lozim. Mashg'ulotlar bolaning qiziqishlarini va yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etilishi kerak. Ma'lumotlar o'ta sodda ham, o'ta og'ir ham bo'lmasligi

lozim. Har ikkala holatda ham bolaning til o'rganishga bo'lgan qiziqishlari so'nishi mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet-tilini, o'rgatishda, quyidagi usullardan samarali foydalanish lozim:

1. Yangi so'zlarni o'rgatishda tabiiy ko'rgazmalilikdan foydalanish. Bu jarayonda o'rganilayotgan so'zlarning, agar narsa-buyumga tegishli so'z bo'lsa, jonli ko'rsatish: qalam-pensil {qalam-ko'rsatiladi}
2. Qo'shiq va she'rlarni o'rgatishda harakatlar bilan o'rgatish. Qo'shiq va she'rlarni o'rgatishda harakatlar jo'rligida o'rgatish bolalarning so'zlarni harakatlar bilan mantiqiy bog'lay olishiga yordam-berib, yodlash, qobiliyatlarini osonlashtiradi.
3. Chet tilining alifbosini qo'shiq tarzida turli harakatlar bilan yodlatish. Alifboni so'z orqali shunchaki yodlatishdan ko'ra bu usul bolaga ham qiziqarli, jo'rlikda-aytilganda, ko'tarinkilik-kayfiyatini, uyg'otadi.
4. Turli jismoniy daqiqalarni chet tilidagi qo'shiq jo'rligida bajarish. Mashg'ulotlar jarayonida bolalarning, charchog'ini yozish uchun turli jismoniy daqiqalardan foydalanganda, chet-tilidagi, so'zlardan-ishlatish, ham, tilni o'rganishda ijobiy natija beradi.
5. Kichik sahna ko'rinishlarini tashkil qilish. Bunda oddiy dialoglarni sahna ko'rinishida bajartirish bolaga, qiziqarli o'yindek tuyiladi.
6. Turli didaktik o'yinlar {Rangi qanaqa? Hidi qanaqa? Shakli qanday?} ni tashkil qilish;
7. Turli pantomimik harakatli o'yinlar orqali;

Iqtisodiyot va ilm-fan rivojlangan davlatlarning tilini o'rganish, jahon ilm-fani va taraqqiyoti yutuqlarini, egallashning bosh omilidir. Asrimiz boshlaridayoq Mahmudxo'ja Behbudiy —Ikki emas, to'rt til kerak deb millatni til o'rganishga chorlagan. Buyuk mutafakkir bobomiz A. Navoiy ham o'z asarlarida—Til, bilgan-el, bilarl deb xalqni til o'rganishga, dunyoqarashini boyitishga da'vat etgan. Qishloq joylardagi boshlang'ich maktab o'quvchilari odatda ingliz tili muhitidan ancha uzoq bo'lgan sharoitda o'sishadi va bolalarning fikrlashi mavhum shaklda qolaveradi, bolalarning yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayoni doimo hissiyotlarga tayangan holda kechadi. Shuning uchun, bog'cha yoshidagi bolalarga ingliz tili o'qituvchilari o'qitishda oson metodikalar orqali, o'quvchilar atrofidagi buyumlardan, kartochkalardan va boshqa o'quv qo'llanmalaridan to'liq foydalanishadi. “Banana” va “apple” kabi so'zlarni o'qitishda o'qituvchilar banan va olma kabi mevalarni ko'rsatib birdaniga rangni bildiruvchi yangi so'zlarni ham o'rgatib ketishlari mumkin. Bolalar o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish uchun sinfdagi narsalar orqali ularni chet tilida qo'llanilishini o'rgatib borishadi. Albatta, o'qitish mobaynida buyumlardan foydalanishda o'qituvchilarning metodikasi katta

ro'l o'ynaydi. Misol uchun, tegishli so'zlarni o'rgatayotganda, siz avvalo buyumni bolaga ko'rsatib uni gapirishga undaysiz, o'quvchilar so'zlarni talaffuz qiladi va ular talaffuz qilgan so'zni mustahkamlash uchun kartochkalardagi rasmlardan foydalanib yana bir bor yangi so'zni takror talaffuz qildiriladi. So'zlarni o'qitishda o'qituvchilar matn mazmunini belgilab olishlari va o'quvchilar e'tiborini jalb qilish uchun tarbiyachi ular bilan birgalikda so'zlarni talaffuz qilib doskaga suratini chizish orqali ularning e'tiborini tortishlari mumkin bo'ladi. Shuning uchun hozirda Xitoyda tarbiyachidan rasm chizish mahoratiga ega bo'lish talab qilinadi. Bu nafaqat o'qitishning qiyinchiliklarini qisqartiribgina qolmay, balki o'quvchilarni o'rgangan bilimlarni asta-sekin mustahkamlashga yordam beradi. O'quvchilar ingliz tilini o'rganish jarayonida o'zlaridagi yutuqlarni his etishlari uchun har bir o'quv mashg'ulotiga mukammal yondashish kerak. Ana shundagina bolalarda o'rganishga motivatsiya uyg'onadi. Hozirgi kunda Xitoylik bog'cha yoshidagi bolalar yangi bilimni qabul qilish imkoniyatlari juda ilgarilab ketganligi sababli bog'chalardagi o'qitish dasturlari shunga mos ravishda intensivlashtirilgan. Bolalar chet tilini o'rganish mobaynida multfilmdagi gaplarni tushunmasa-da, multfilmdagi qahramonlarning harakatlari orqali ular ishlatayotgan so'zlarni tushunishga harakat qiladi. Bu esa bolalar uchun til o'rganishda qiziq va samarali yo'l hisoblanadi. Bolani yoshlik chog'idan boshlab ingliz tiliga bo'lgan qiziqishlarini oshirish borish kerak, uni xato bo'lsada gapirishga majbur qilish kerak, ana shundagina tarbiyalanayotgan bola o'z oldidagi to'siqlarni yengib o'tib, qo'rqmasdan gapira oladi. Agarda biz chet tili darsini dars emas, balki o'yin shakliga keltirsak kichik yoshdagi bolalarni qiziqishini yanada oshiradi. Shu bilan birgalikda ularning aktivlik darajasi ham o'sib boradi. O'yining turlari juda ko'p misol uchun tarbiyachi "qopda nima bor degan" o'yini bolalar bilan o'ynashi mumkin. Xonadagi kichik buyumlarni xaltachaga solib, bolalarga birma bir olishriga ruhsat beradi va bolalar bu buyumlar nomini ingliz tilida aytib berishadi. "Is it a banana(an apple, an orange)?" tarbiyachi baholashga kirishadi, va eng ko'p bal to'plagan guruhni taqdirlaydi. Shu bilan bolalar yanada chet tiliga bo'lgan qiziqishlari o'sib boradi. Bolalar o'rtasida musobaqalar judayam muhim, sababi bolalarda yoshligidan raqobat tuyg'usini shakllantirib borish kerak bo'ladi. Ana shudagina har bir bolada motivatsiya tilga bo'lgan qiziqish uyg'onadi. Xitoyliklar Insoning barcha qiziqishlari raqobat orqali keladi deb fikir yuritishadi. Buni bolalar timsolida ham korishimiz mumkin, ularda bu yo'l orqali jamlikni, raqobat orqali raqibini bilishni atrofni o'rganishni o'rgatadi. *Har qanday chet tilini bilish haqli ravishda har bir mehribon va mas'uliyatli ota-ona o'z farzandlariga deyarli tug'ilishdan boshlab singdirishni orzu qiladigan eng muhim zamonaviy ko'nikmalardan biri hisoblanadi.* Siz bolalarga chet tilini o'rgatish jarayoniga juda mas'uliyat bilan yondashishingiz kerak va bola ulg'ayishining har bir bosqichida haqiqatan ham natija beradigan va tez-tez bo'lgani kabi vaqt va pulni behuda

sarflamaydigan usullar va o'qituvchilarga murojaat qilishingiz kerak . Bolalarga chet tilini (ko'pincha ingliz tilini) o'rgatish haqida gap ketganda, ota-onalar "til o'rganish" va "tilni bilish" tushunchalari o'rtasidagi tub farqni tushunishlari kerak. Ko'pgina zamonaviy o'qituvchilar va tilshunos o'qituvchilarning fikriga ko'ra, 5 yoshgacha bo'lgan bolalarga til o'rgatish mantiqiy emas. Faoliyat ma'lum darajadagi konsentratsiyani va vazifalarni ketma-ket bajarishni talab qiladi. Kichkina bolalar uchun bu nafaqat qiziq emas va qiyin, balki kelajakda ularga "qaytib kelishi" ham mumkin - ko'pincha bu chet tilini erta o'rganish bolani o'sha tilga qiziqish va qiziqishdan qaytaradi. Men ko'plab tajribali o'qituvchi va psixologlarning yosh bolalarga chet tilini jiddiy, keng ko'lamlil o'rgatish hech bo'lmaganda samarasiz, degan fikrini qo'llab-quvvatlayman. Ammo til bilan tanishish, aksincha, imkon qadar erta boshlanishi mumkin. Farzandim endigina bir oylik, lekin men allaqachon uning oldida BBC dasturlarini yoqib, chet tilida gaplashaman. Psixologlar yosh bolalar atrofida eshitgan hamma narsani idrok etishlarini va keyinchalik nutqni qurish va so'zlarni tushunish uchun tanish tovush birikmalaridan foydalanishlarini isbotladilar. Shunday qilib, erta bolalik davrida bir nechta tillarni bilish bolaga kelajakda ingliz yoki boshqa tillarni osonroq va quvonch bilan o'rganishga yordam beradi. Farzandingizni chet tili bilan tanishish ta'minlangan bolalar bog'chasiga yoki bolalar bog'chasiga yuborishingiz mumkin bo'lsa, bu juda yaxshi. Ba'zi maktabgacha ta'lim muassasalarida hatto ona tilida so'zlashuvchilar ham ishlaydi va bu bola uchun juda foydali amaliyot - u kundalik sharoitda, kun davomida chet el nutqini eshitish imkoniyatiga ega bo'lganda. Nega bola har kuni chet tilidagi nutqni eshitadigan bolalar guruhlari kun bo'yi bolaning oldida chet tilida gaplasha oladigan enaga yoki ota-onadan afzalroq? Gap shundaki, 4-5 yoshgacha bo'lgan bolalar muloqot nuqtai nazaridan mutlaqo o'ziga xos "jamiyat" bo'lib, ularda bolalar bir-birlari bilan "o'z" o'ziga xos tilida muloqot qilishadi. Kelajakda xorijiy nutq uchun chet tilini muvaffaqiyatli o'zlashtirish uchun bolaning kundalik hayotiga nafaqat kattalardan, balki tengdoshlaridan ham asta-sekin "kirish" juda foydali. 5 yoshdan boshlab, biz bolalarga chet tilini o'rgatishda ko'proq yoki kamroq jiddiy va tizimli darslar haqida gapirishimiz mumkin. Ammo hozircha ular faqat o'yin formatida qurilgan bo'lishi kerak. Va bu erda o'sib borayotgan bolalarda juda ko'p jismoniy faollik mavjudligini hisobga olish kerak. Ular juda ko'p harakat qilishlari kerak va ularning qat'iyatliligi, shuningdek, diqqatni jamlash qobiliyati hali ham minimaldir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METADOLOGIYA.

Xorijiy tillarni ham bolalarga erta yoshida o'rgatish til ko'nikma va malakalarining oson o'zlashtirishiga sabab bo'lar ekan. Ayniqsa ushbu bilim, ko'nikma, malakalar turli o'yin va ta'limiy faoliyatlar orqali singdirib borilsa, bola xoirijiy tillarni o'z ona tilisi kabi tabiiy tarzda rivojlantirib boradi. Ta'limiy o'yinlar bolada nafaqat bilim ko'nikma, malakalarni shakllantiradi balki ,shu bilan birga u

bolani jismonan sog'lom rivojlanishini ta'minlaydi, ruhan tetiklashtiradi, o'ziga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi hamda atrofdagilar bilan ijtmoy munosabatlarni shakllantirishga katta ko'mak beradi. Shunigdek, uch yoshli bolaning miyasi katta yoshdagi odam miya faoliyatidan ikki karra tezroq va yaxshiroq ishlashi ham aniqlangan. Shuning uchun ingliz mutaxassislarining fikricha bolaning birinchi yildayoq ikkinchi tilni tanishtirib borish uni oson o'zlashtirishiga yordam bo'lishini ta'kidlashadi. Ammo har qanday xolatda xam bolaning psixologik va til o'zlashtirish qobiliyatini hisobga olish nihoyatda muhim omil ekanligini unitmasligimiz kerak.

“Playing with blocks or legos” Bolalarga ingliz tilida shakllar, ranglar va raqamlar haqida tushuncha berish maqsad qilinganda aynan bloklar, kubiklar hamda lego o'yini orqali amalga oshirilganda o'zlashtirish natijasi yaxshiroq bo'lishi amaliyotda o'z isbotini topgan. Bloklar, kubiklar va lego o'yinchoqlarini o'ynash bolani fikrlashga undaydi va biror ish qilishda uning ijodiy qobiliyatini yuzaga chiqaradi, shu bilan birga bu o'yinlar vositasida bolaning ingliz tilida lug'at boyligini oshirish imkoniyati ham paydo bo'ladi. O'yinlarda so'z boyligini ingliz tilida savol berish hamda asosiy tushunchalarni ko'rsatma orqali yetkazish bilan amalga oshiriladi. Bola bu o'yin orqali sanashni va tartiblashni o'rganadi:

How many blocks are there? (u yerda nechta kubik bor?)

Shall we put the blue ones here? (bu yerga ko'k kubikni qo'yamizmi?)

Narsalar joylashuvini predloglar orqali o'rganadilar: in(ichida), on(ustida), under(ostida), below(pastda), behind(orqasida), next to(yonida). O'lchov birliklari haqida tushuncha ega bo'ladilar: big(katta), small(kichik), long(uzun), short(qisqa). Quyidagi so'zlar yordamida bola yasayotgan narsalarga ko'rsatma beriladi: Find the the red block, please!(qizil kubikni toping!), Pull the blue one, please!(ko'k kubikni torting!), push them!(ularni suring!), Build the house, please!(uy quring!) make the car, please! (mashina yasang!). Bola yasayotgan narsa va shakllarga ta'rif beriladi: square(kvadrat), rectangle(to'g'ri to'rtburchak), tower(minora), house(uy), castle(saroy), garden(bog').

XULOSA.

Ta'limiy faoliyatda bolalarni faol qatnashishini ta'minlash, har bir bolaga aloxida e'tibor qaratish va bolani ushbu mashg'ulotda biror narsa o'rganish uchun rag'batlantirib borish lozim. Mashg'ulotga yutuqqa erishayotgan bolalarni ishi uchun maqtab qo'yish ham ulardagi rag'batni kuchaytiradi. Ammo psixologlarning fikricha maqtab shaxsga nisbatan emas balki qilingan ishiga nisbatan qaratilishi kerak, deyiladi. Chunki, maqtab shaxsga nisbatan berilsa bu bolani keyinchalik hudbinlikka yetaklab borishi mumkin ekan. Ishiga qaratilgan maqtab keyinchalik ham har qanday ishni sifatli va tez bo'lishini ta'minlaydi.

FOYDANILGAN ADABIYOT:

1. Maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari va boshlang'ich maktab o'quvchilariga chet tilini o'rgatishda o'yinlar. Baxramova M.D. Tuzuvchi: Baxramova.M.D.,—T.2016.
2. Ergashovna M. G. TYPES OF FABRICS AND THEIR ANALYSIS //Proceedings of Scientific Conference on Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 2. – №. 5. – C. 59-61.
3. Qayumova, Mohinur Murodullayevna, Muhlisa Sobirjonovna Sobirjonova, and Feruz Qurbonaliyevich Saidov. "Galileo's influence on John Milton concept "individual". Similarities and differences between the outlook of Galileo and John Milton." *Science and Education* 2.6 (2021): 494-498.

Veb-sayt:

1. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-early-childhood-education-and-care-8_en. internet resurs
2. <https://www.britishcouncil.org/voices-magazine/how-young-children-learn-english-through-play> internet resurs
3. <https://www.parents.com/baby/development/intellectual/how-to-teach-your-child-a-foreign-language/> internet resurs